Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 06.09.1991, sp. zn. 6 Tz 116/91, ECLI:CZ:NS:1991:6.TZ.116.1991.1

Číslo: 50/1992

Právní věta: Jestliže lékař za předstírané přerušení těhotenství přijme úplatu, jde o trestný čin podvodu (§ 250 tr.zák.) a nikoli o trestný čin záležející v nedovoleném zákroku proti životu lidského plodu.

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 06.09.1991

Spisová značka: 6 Tz 116/91

Číslo rozhodnutí: 50

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Nedovolené přerušení těhotenství, Podvod

Předpisy: 140/1961 Sb. § 228
§ 250

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 50/I

I. Jestliže lékař za předstírané přerušení těhotenství přijme úplatu, jde o trestný čin podvodu (§ 250 tr. zák.) a nikoli o trestný čin záležející v nedovoleném zákroku proti životu lidského plodu.

(Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 6. 9. 1991 sp. zn. 6 Tz 116/91)

Nejvyšší soud České republiky analogicky podle § 268 odst. 1 tr. ř. se zřetelem k ustanovení § 275 odst. 1 tr. ř. zamítl stížnost pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČR ve prospěch obviněného MUDr. A. F. proti usnesení bývalého krajského soudu v Jihlavě z 22. června 1991 sp. zn. 2 TK 195/51.

Z odůvodnění:

Rozsudkem okresního soudu v Jihlavě z 28. 3. 1951 sp. zn. 2 T 14/51 byl obviněný MUDr. A. F., uznán vinným trestným činem usmrcení lidského plodu podle § 218 odst. 2, 3 písm. a) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) a trestným činem svedení ke smilstvu podle § 132 odst. III tr. zák. (zák. č. 117/1852 ř. z.) a odsouzen podle § 218 odst. 3, § 22 odst. 1 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) k úhrnnému trestu odnětí svobody na pět let, dále k trestu ztráty čestných práv občanských na pět let, k trestu

propadnutí veškerého jmění a k trestu peněžitému ve výši 250 000 Kčs, event. k trestu odnětí svobody na šest měsíců v případě nedobytnosti peněžitého trestu. Zároveň bylo rozhodnuto o započtení vazby do trestu odnětí svobody.

Podkladem odsuzujícího výroku bylo zjištění okresního soudu, že obviněný MUDr. A. F. v Jihlavě ve své ordinaci za úplatu přivodil umělý potrat v lednu nebo únoru 1949 u J. L. za 4500 Kčs, v červnu 1948 u M. D. za 10 000 Kčs, v červnu 1949 u L. P. za 5000 Kčs, v listopadu 1950 u G. P. za 10 000 Kčs, v dubnu 1945 u M. N. za 10 000 Kčs v hotovosti a v naturáliích, přičemž v únoru 1950 požadoval od P. H. 10 000 Kčs jako úplatu za provedení násilného přerušení těhotenství a v předsevzetí vyhnat plod ji utvrzoval. Podle dalších zjištění okresního soudu obviněný MUDr. A. F. v červnu 1948 ve své ordinaci při výkonu lékařského povolání přiměl M. D., která se mu svěřila do lékařské péče, aby strpěla na sobě soulož.

Současně byl obviněný MUDr. A. F. rozsudkem okresního soudu podle § 162 písm. c) tr. ř. (zák. č. 87/1950 Sb.) zproštěn obžaloby pro trestný čin porušení povinnosti veřejného činitele podle § 176 odst. 1 písm. c) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), jehož se měl dopustit tím, že

9. 10. a 10. 10. 1950 v Jihlavě jako úřední lékař vydal bez řádného vyšetření potvrzení o těhotenství V. L. a T. S., přičemž V. L. a T. S. na základě uvedeného potvrzení získaly na JNV v Jihlavě celkem pět šatenek pro matky a kojence.

Kromě toho bylo rozsudkem okresního soudu rozhodnuto o vině a trestu ohledně obviněných J. L., M. D., L. P. a G. P.

Proti rozsudku okresního soudu podal obviněný MUDr. A. F. odvolání, které býv. krajský soud v Jihlavě usnesením z 22. 6. 1951 sp. zn. 2 TK 195/51 podle § 197 písm. b) tr. ř. (zák. č. 87/1950 Sb.) zamítl; zároveň bylo tímto usnesením býv. krajského soudu rozhodnuto o započtení další vazby do trestu odnětí svobody.

Generální prokurátor ČR podal 15. 8. 1991 ve prospěch obviněného MUDr. A. F. po jeho smrti stížnost pro porušení zákona proti usnesení býv. krajského soudu. V mimořádném opravném prostředku vytkl, a že jednání obviněného vůči G. P. nemělo být považováno za součást trestného činu usmrcení lidského plodu podle § 218 odst. 2, 3 písm. a) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), protože podle výsledků provedeného dokazování G. P. nebyla těhotná. Generální prokurátor ČR namítl, že tato část jednání obviněného měla být posouzena jako trestný čin podvodu podle § 249 odst. 1 písm. b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.). V dalším generální prokurátor ČR poukázal na to, že s ohledem na ustanovení § 12 odst. 1 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) měly být případy nedovoleného přerušení těhotenství v době do 31. července 1950 posouzeny podle trestního zákona č. 117/1852 ř. z., neboť to bylo pro obviněného příznivější. Generální prokurátor ČR uvedl, že býv. krajský soud, který rozhodoval o odvolání obviněného, nezjistil a nenapravil pochybení okresního soudu a že nesprávně zamítl odvolání obviněného jako nedůvodné. V závěru stížnosti pro porušení zákona generální prokurátor ČR navrhl, aby Nejvyšší soud ČR vyslovil vytýkané porušení zákona, ke kterému došlo v neprospěch obviněného MUDr. A. F., aby zrušil napadené usnesení býv. krajského soudu i rozsudek okresního soudu a aby dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř., příp. podle § 271 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud ČR přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost všech výroků napadeného usnesení býv. krajského soudu, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a dospěl k těmto závěrům.

Pro rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR byla významná především skutečnost, že obviněný MUDr. A. F. zemřel. Podle § 275 odst. 1 tr. ř. byl-li zákon porušen v neprospěch obviněného, nepřekáží jeho smrt provedení řízení na podkladě stížnosti pro porušení zákona. Z toho a contrario vyplývá, že smrt

obviněného je překážkou pro provedení řízení na podkladě stížnosti pro porušení zákona, jestliže zákon byl porušen jinak než v neprospěch obviněného; takovou překážkou je i to, že zákon byl porušen ve prospěch i v neprospěch obviněného. O takový případ jde v posuzované věci.

Stížnosti pro porušení zákona je nutno přisvědčit v tom, že jednání obviněného vůči G. P. bylo v rozsudku okresního soudu chybně posouzeno jako součást trestného činu usmrcení lidského plodu podle § 218 odst. 2, 3 písm. a) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.). Takovému právnímu posouzení bránila okolnost vyplývající z výsledků dokazování, že totiž G. P. nebyla těhotná. Sám obviněný se hájil tím, že nešlo o těhotenství, a tuto jeho obhajobu v podstatě potvrdil MUDr. K. Ř., soudní znalec z oboru ženského lékařství. Závěry, které znalec učinil na podkladě výpovědi obviněné G. P. o tom, jak zákrok obviněného MUDr. A. F. (tzv. výškrab) probíhal, co při něm a po něm pociťovala, kdy se u ní dostavilo krvácení atd., reálně svědčí pro možnost, že G. P. nebyla těhotná. Tato okolnost již sama o sobě vylučovala, aby jednání obviněného vůči G. P. mohlo být posouzeno jako trestní čin usmrcení lidského plodu podle § 218 odst. 2, 3 písm. a) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.). Přitom ze strany obviněného, jehož obhajoba, že poznal, že G. P. není těhotná, nebyla vyvrácena, nemohlo jít ani o pokus uvedeného trestného činu podle § 5 odst. 1 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), neboť nelze prokázat, že obviněný se činu dopustil v úmyslu způsobit výsledek uvedený v § 218 odst. 2 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.).

Jednání obviněného spočívalo v tom, že si od G. P. nechal vyplatit 10 000 Kčs za okolností, kdy byla přesvědčena, že je těhotná a že jeho zákrok (tzv. výškrab) směřuje k umělému potratu. Obviněný tedy využil omylu G. P. k tomu, aby se k její škodě obohatil. Jeho jednání tak vykazovalo znaky trestného činu podvodu podle § 249 odst. 1 písm. b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), jehož se dopustil ten, kdo jiného úmyslně poškodil na majetku nebo na právech tím, že využil omylu jeho nebo někoho jiného. Takové právní posouzení věci by však nebylo úplné. Jednání obviněného by bylo třeba posoudit i podle § 249 odst. 2 písm. b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) vzhledem k naplnění zákonného znaku, že tu byla jiná zvlášť přitěžující okolnost než výdělečnost ve smyslu § 249 odst. 2 písm. a) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.). Podle § 75 odst. 4 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) se zvláště přitěžující okolností rozuměla taková okolnost, která s trestným činem zpravidla spojena nebývala a která pro svou důležitost zvyšovala nebezpečnost činu nebo pachatele pro společnost. V daném případě bylo touto okolností to, že obviněný se posuzovaného jednání, jež mělo podvodný charakter, dopustil v postavení lékaře vůči osobě, která se na něho obrátila se svými obtížemi, o nichž se domnívala, že jsou způsobeny těhotenstvím. Přitom výkon povolání lékaře kladl na jednání obviněného a jeho etiku požadavky, s nimiž bylo takové jednání naprosto neslučitelné. Bylo proto na místě posoudit jednání obviněného MUDr. A. F. vůči G. P. jako trestný čin podvodu podle § 249 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), tedy ne jenom podle § 249 odst. 1 písm. b) cit. zák., jak bylo namítáno ve stížnosti pro porušení zákona.

Rozsudek okresního soudu je vadný i v tom, že jednání obviněného MUDr. A. F. vůči J. L., M. D., L. P. M. N. a P. H. bylo rovněž posouzeno jako trestný čin usmrcení lidského plodu podle § 21l8 odst. 2, 3 písm. a) tr. zák. V tomto ohledu však je rozsudek okresního soudu vadný z jiných důvodů, než bylo namítáno ve stížnosti pro porušení zákona.

Ve vztahu k J. L., M. D. a L. P. se obviněný hájil tím, že tyto ženy ve skutečnosti nebyly těhotné. S touto obhajobou obviněného se okresní soud dostatečně nevypořádal a náležitě ji ani neprověřil dalšími důkazy. Své zjištění, že uvedené ženy byly těhotné, opřel jen o jejich výpovědi, v nichž reprodukovaly sdělení obviněného, že jde o těhotenství. K tomu, aby okresní soud měl bezpečný podklad pro zjištění, že šlo o těhotenství, však bylo nutné provést další důkazy, zejména opatřit znalecké posudky z oboru ženského lékařství, příp. porodnictví, v nichž by uvedená otázka byla objasněna alespoň se zřetelem k tomu, co jednotlivé ženy uvedly o svých obtížích, jak popsaly zákrok obviněného, co na svém stavu pozorovaly po tomto zákroku atd. (obdobně jako tomu bylo v případě G. P.).

Jednání obviněného vůči uvedeným třem ženám se vyznačovalo v podstatě stejnou povahou, obviněný se ho dopustil ve stejném postavení, na stejném místě, také okolnosti tohoto jednání byly v podstatě vždy stejné a mezi jednotlivými případy byla i časová návaznost daná nevelkým časovým odstupem. Z toho všeho bylo možno dovozovat i jednotící záměr obviněného, který jednotlivé případy spojoval v jeden pokračující skutek. Pokud by se potvrdila obhajoba obviněného, že uvedené ženy nebyly těhotné, nepřicházelo v úvahu, aby skutek byl posouzen jako trestný čin usmrcení lidského plodu podle § 218 odst. 2, 3 písm. a) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) ani jako spoluvina či účastenství na zločinu vyhnání plodu podle § 5, § 144 zák. č. 117/1852 ř. z., jak bylo namítáno ve stížnosti pro porušení zákona.

Námitka uvedená ve stížnosti pro porušení zákona, že jednání obviněného provedeného do července 1950 mělo být posouzeno podle § 5, § 144 zák. č. 117/1852 ř. z., by byla důvodná za předpokladu, že by bylo zjištěno, že ženy, jichž se jednání obviněného týkalo, skutečně byly těhotné.

Jestliže by se však na podkladě důkazů zjistilo, že tyto ženy nebyly těhotné, jak to v rámci své obhajoby tvrdil obviněný, přicházelo by v úvahu jeho jednání vůči J. L., M. D. a L. P. posoudit jako trestný čin podvodu podle § 249 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), a to z týchž důvodů jako v případě jednání vůči G. P. Podstatou jednání obviněného by pak bylo to, že si od jednotlivých žen nechal vyplatit částky 4500 Kčs, 10 000 Kčs a 5000 Kčs za okolností, kdy k vlastnímu obohacení k jejich škodě využil jejich omylu o tom, že jsou těhotné. Naplnění zvlášť přitěžující okolnosti by opět spočívalo v tom, že obviněný se činu dopustil v postavení lékaře, na kterého se ženy obrátily se svými obtížemi. Použití trestního zákona účinného v době činu, tj. zákona č. 117/1852 ř. z., by pro obviněného bylo nepříznivější, protože jeho jednání by bylo nutno posoudit podle § 197, § 203 zák. č. 117/1852 ř. z. a v ustanovení § 203 zák. č. 117/1852 ř. z. byl stanoven přísnější trest odnětí svobody než v ustanovení § 249 odst. 2 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.). Okolností podmiňující použití ustanovení § 203 zák. č. 117/1852 ř. z. by záleželo v tom, že obviněný spáchal podvod „se zvláštní smělostí“ a že „vzal provozování podvodů ve zvyk“. O spáchání podvodu „se zvláštní smělostí“ by svědčilo především postavení obviněného jako lékaře, v němž obviněný požadoval peněžitá plnění od žen setrvávajících v omylu, že obviněný jim provádí zákroky k umělému potratu. O tom, že obviněný „vzal provozování podvodů ve zvyk“, by svědčilo již to, že se v užší časové návaznosti dopustil více případů podvodného jednání.

Ve vztahu k M. N. se obviněný MUDr. A. F. dopustil jednání, uvedeného v rozsudku okresního soudu, v dubnu 1945, to znamená o více než tři roky dříve, než došlo k jeho jednání ve vztahu k M. D. (v červnu 1948), ve vztahu k J. L. (v lednu nebo únoru 1949) a ve vztahu k L. P. (v červnu 1949). Mezi jednáním vůči M. N. a vůči ostatním třem ženám je proto tak výrazný časový odstup, který sám o sobě zpochybňuje možnost, že by šlo o jeden pokračující skutek. Uvedený časový odstup spíše ukazuje na to, že jednání obviněného vůči M. N. bylo samostatným skutkem. Pro posouzení tohoto skutku z hlediska, zda šlo o spoluvinu nebo účastenství na zločinu vyhnání plodu podle § 5, § 144 zák. č. 117/1852 ř. z. anebo o zločin podvodu podle § 197, § 203 (spáchání podvodu se zvláštní smělostí) zák. č. 117/1852 ř. z., bylo významné spolehlivé zjištění, zda M. N. objektivně byla či nebyla těhotná. Pro takové zjištění si okresní soud nevytvořil v důkazech bezpečný podklad, neboť si neopatřil znalecký posudek z oboru ženského lékařství, resp. porodnictví a ponechal bez náležitého prověření obhajobu obviněného, že M. N. nebyla těhotná. Pokud by na podkladě takového důkazu byl na místě závěr, že M. N. nebyla těhotná a že ze strany obviněného šlo o podvod, bylo třeba posoudit se zřetelem k ustanovení § 12 odst. 1 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) skutek jako trestný čin podvodu podle § 249 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), neboť v ustanovení § 249 odst. 2 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) je mírnější trestní sazba odnětí svobody než v ustanovení § 203 zák. č. 117/1852 ř. z.

Rozsudek okresního soudu je vadný také v tom směru, že okresní soud za součást trestného činu usmrcení lidského plodu podle § 218 odst. 2, 3 písm. a) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) považoval

jednání obviněného MUDr. A. F. vůči P. H. Podle zjištění okresního soudu, které lze vzhledem k výsledkům dokazování považovat za správné, spočívalo toto jednání v tom, že v únoru 1950 obviněný poté, co u P. H. určil těhotenství, požadoval na ní 10 000 Kčs za umělý potrat, který P. H. chtěla; potom se však obrátila na jiného lékaře, který umělý potrat provedl. O uvedený trestný čin ze strany obviněného nešlo, protože obviněný se nedopustil žádné z forem jednání, které byly popsány v ustanovení § 218 odst. 2 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.). Obviněný sám neusmrtil plod P. H. K tomu, aby P. H. požádala o usmrcení plodu nebo aby usmrcení svého plodu dovolila, ji nijak nesvedl, protože P. H. ještě před tím, než vešla ve styk s obviněnými, byla sama rozhodnuta nechat svůj plod usmrtit. Obviněný P. H. k tomu, aby požádala o usmrcení svého plodu nebo aby usmrcení svého plodu dovolila, nijak nepomáhal, neboť jí k tomu neposkytl žádné prostředky, neodstranil žádné překážky, nedal žádnou radu ani slib přispět po činu a nijak jí v jejím předsevzetí neutvrzoval; přitom se nedopustil ani jiného podobného jednání, které by odpovídalo pomoci ve smyslu § 7 odst. 2 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.). Jednání obviněného se omezilo jen na to, že u P. H. zjistil těhotenství a že jí sdělil, že za požadovaný umělý potrat, pro který byla P. H. sama již předem rozhodnuta, požaduje částku 10 000 Kčs. Protože v takovém jednání nebyly obsaženy znaky trestného činu usmrcení lidského plodu podle § 218 odst. 2 tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.), neměl být obviněný v tomto směru uznán vinným.

Dále se Nejvyšší soud ČR zabýval ostatními výroky napadeného rozsudku a vysvětlil právní důvody, které jej vedly k tomu, že stížnost pro porušení zákona zamítl.